

AVELSFÖRENINGEN FÖR SVENSKA ARDENNERHÄSTEN

AVELSPROGRAM

För svenska ardennerhästen. Antaget av AFSA:s styrelse 2023.11.28.

Bilaga 1 Avelsprogram

1 BAKGRUND

Med en ökad befolkningsmängd och med industrialiseringens början på 1800-talet, krävdes en större häst med tyngd, massa och styrka, för att kunna dra de allt större maskinerna som användes inom jordbruket. Arbetskraften på landsbygden minskade till följd av inflyttningen till städer och en ökad mekanisering av jordbruket var nödvändigt för att tillgodose livsmedelsbehoven.

Hästmaterialet vid denna tid bestod av de olika typerna av den så kallade lanthästen, sällan över 140 cm i mankhöjd och med gracil exteriör. 1800-talets mitt präglades av en korsningshysteri, där man provade ett flertal europiska kallblodsraser för att förbättra kvalitén på det inhemska hästbeståndet. Man var inte nöjd med resultatet och intresset vändes mot ardennern, som med sin långa historik var väl etablerad i de europeiska länderna.

1873 inleds avelsarbetet med den svenska ardennerhästen, då tre ardennerhingstar importerades. Ardennerhästen blev snabbt populär, den visade sig vara synnerlig väl lämpad för klimatet och jordmånen. Valet av avelsmaterialet var inriktat på den mindre typen av ardennerhäst, små hårda och rörliga hästar, vilket vid korsning med svenska lanthästen visade sig passa väl ihop med det inhemska hästmaterialet.

Det utvecklades en svensk typ av ardennerhäst, genom inriktningen av de mindre hästarna i avelsarbetet. Landskapet i Sverige bestod till största delen av små jordbruksfastigheter, där man med sin karga jordmån föredrog en mindre och lättfödd ardennerhäst och med detta har det hela tiden avlats för en medelstor brukstyp, medan övriga Europa till en viss del avlat på en större typ, som även varit inriktad på köttproduktion. Sedan från slutet av 1920-talet har den svenska ardennerhästen ansetts som en egen ras, då avelsmålet inneburit en annan rastyp än övriga Europa. Införandet av hästpremieringsreglementet 1874 och med detta en hård selektering av avelsdjuren, har inneburit att den svenska ardennerhästen är känd för sin sundhet och goda exteriör. Genom sitt goda lynne och bruksegenskaper, var den svenska ardennerhästen en bidragande orsak till välståndet som byggdes upp i Sverige under 1900-talet.

Avelsföreningen För Svenska Ardennerhästen ansvarar sedan bildandet 1901, för registrering och stamboksföring och är internationellt godkänd som moderstamboksorganisation för svensk ardenner.

Organisation: Se Avelsföreningen för Svenska Ardennerhästens Plan och Riktlinjer

Antalet ston i avel har varierat kraftigt under de senaste 100 åren.

Antal betäckta ston:

1941 betäcktes 33.400 ston

1960 betäcktes 11.100 ston

2010 betäcktes 465 ston

2013 betäcktes 445 ston

2014 betäcktes 456 ston

2015 betäcktes 440 ston

2016 betäcktes 415 ston

2017 betäcktes 397 ston

Antal registrerade föl:

Födelseår	Stoföl	Hingstföl	Totalt	
2010	138		118	256
2011	113		110	223
2012	114		88	223
2013	119		103	222
2014	118		115	233
2015	123		109	232
2016	109		130	239
2017	107		83	190

Av cirka 200 föl som föds, hälften sto- och hälften hingstföl, blir det ungefär 75 valacker som i stor utsträckning används som arbetshästar inom olika former av hästkörning. Medellivslängd på en svensk ardennerhäst är cirka 16 år. Medlemsantalet är ca 900 medlemmar. 13 stycken lokalt fristående klubbar.

Antalet hingstar i avel 75-80 stycken. Medeltalet blir cirka fyra betäckta ston per godkänd hingst.

Dagens uppfödare av svenska ardennerhästar består till större delen av uppfödare av en till två ston. Ett litet antal i större omfattning. En trend bland nya hästägare är att man hyr in sin häst, vilket tyvärr begränsar avelsmöjligheten. Populationen har under en tio-års period varit konstant eller lätt vikande. Ambitionen är en ökad populationsstorlek, med bibehållande av den genetiska bredden, och rasens särdrag.

2 AVELSPROGRAM OCH AVELSFRAMSTEG

2.1 Hur skapas avelsframsteg

Ett avelsprogram (figur 2) anger i korthet både principerna för hur man bevara rasen och hur detta i praktiken ska gå till för att uppställda avelsmål ska kunna realiseras. De faktorer som påverkar möjligheterna till avelsframsteg är av såväl genetisk som policy-mässig natur och där det fordras samarbete uppfödare emellan liksom mellan avel och brukandet.

De flesta av hästens egenskaper påverkas både av arv och miljö i olika stor utsträckning. Grundläggande för all avel är att de egenskaper man vill bevara är ärftliga. Arvbarhet är ett mått på nedärvning och beskriver hur stor del av en egenskaps variation som beror på arvet. Ju mer ärftlig en egenskap är, desto lättare är det att bedriva avel för att bevara och förbättra rasens särdrag inom brukandet.

Säkerheten i urvalet är en faktor som direkt påverkar avelsframsteget. Ett felaktigt urval, t.ex. om de bästa hästarna inte sätts i avel, får lätt stora negativa konsekvenser. Säkerheten blir högre ju högre arvbarheten är för egenskapen och ju mer information vi har om hästen, t.ex. upprepade bedömningar och härstammingsupplysningar. Säkerheten ökar också ju större sambandet är mellan det vi mäter och målet för aveln.

Intensiteten i urvalet, dvs. hur stor andel av hästarna vi väljer att använda i aveln, är också en viktig faktor. För att kunna välja ut rätt individer till avel och samtidigt bevara antalet hästar i rasen någorlunda konstant måste många hästar testas.

En tredje faktor är **generationsintervallet**. Ett kort generationsintervall, som man får om de utvalda hästarna sätts i avel i ung ålder, gynnar avelsarbetet.

Ytterligare en faktor som påverkar avelsframsteget är den **genetiska spridningen**. Med det menas den ärftliga variationen som finns mellan hästarna. Varje delmoment i sig är viktigt för att nå genetiskt framsteg inom rasen. Eftersom förutsättningarna för prövning och urval är så olika mellan hingstar och ston får man behandla vart kön för sig. Hingstar och ston har olika möjlighet att få avkommor, avelshingstar kan få flera avkommer per år, och ett avelssto en avkomma per år. Antalet avkommor påverkar drastiskt möjligheten att säkert avelsvärdera individen i fråga och när detta kan ske. I alla framgångsrika avelsförbund har man en strikt kontroll av hingstar som godkänns för avel, medan kraven på stona mer beror på uppfödarens ambitioner.

2.2 Uppnådda avelsframsteg

Svensk ardenneras med korrekta rörelser, och med en god sundhet. Genom 130 årigt avelsarbete och genom avelsvärderingarnas selektering har det framtagits en arbetshäst med massa och med bra bruksegenskaper, och ett gott temperament, och sundhet. I

takt med att antalet avelsdjur minskade, har stor hänsyn tagits till den genetiska bredden, Avelsföreningen tillämpar på senare år möjligheten att godkänna hingstar med lägre poäng, för att bibehålla den genetiska bredden och därav den låga inavelsgraden. På senare år har goda resultat uppnåtts beträffande, kropps massa, extremiteternas korrekthet, samt bättre rörelser. En stor vikt har lagts på att bibehålla den ursprungliga rastypen av svensk ardennerhäst. En viss export av avelsdjur har skett till andra länder då man anser att den svenska ardenneren har en mycket sund och exteriört god beskaffenhet. Väl lämpad till det arbete som den är avlad för.

3 ÖVERSYN AV AVELSPPLANEN

Sker kontinuerligt. Avelsplanen skall vara så utformad, att den kan stimulera långsiktigt avelsarbete. En årlig översyn sker av styrelsen utsedd arbetsgrupp.

4 VISION OCH AVELSMÅL

Visionen för svensk ardenneravel uttrycker en långsiktig målsättning för både nationellt och internationellt bruk av Svensk Ardenner och ska vara vägledande för både kort- och långsiktiga avelsåtgärder:

Förverkligandet av denna vision förutsätter

- en stark medlemsorganisation med både ideella och professionella insatser
- ett urval av avelshingstar som kan göras tillgängliga för uppfödarna över hela landet
- omfattande tester av unghästar för både avels- och marknadsföringsändamål
- effektiva metoder för avelsvärdering och information till uppfödarna

4.1 Avelsmål

Ett mer preciserat **avelsmål** anger de egenskaper som anses viktiga för rasens fortsatta utveckling och de mål man har satt upp. Avelsmålet skall vara långsiktigt och marknadsanpassat.

Det övergripande avelsmålet för svensk ardenner lyder:

Det viktigaste avelsmålet är att bibehålla den genetiska bredden. Urvalet av individer grundas på bedömning av granskningsgrupp, avelsvärdering och bruksprov samt veterinärstatus. Granskningsgruppen arbetar för att bibehålla den genetiska bredden.

” att hålla rasen ren från inblandning av främmande raser, och förbättra dess exteriör, rörelser, och hälsotillstånd med bibehållande av de goda bruksegenskaperna.”

Denna formulering anger vad målet är som helhet för rasen, men det saknar mer detaljerade beskrivningar för de olika egenskaperna och vilken relativ betydelse de bör ha. Den svenska ardennerhästen har många användningsområden förutom för körning.

De senast åren har svenska ardennerhästen även blivit populär som fritidhäst. En ny målgrupp är miljöarbete inom stad och kommunalförvaltning, där hästen används med fördel till bland annat gräsklippning och även till sophantering. Med ökad användning inom kommunal förvaltning, krävs goda bruksegenskaper som t.ex. Dragförmågan, lugnt och stabilt temperament, samt god samarbetsförmåga. När det gäller sundhet och hälsoproblem, läggs det stor vikt vid hudkvalité så som mugg, rasp, samt eksem. Vad beträffar hingstar, så är denna åkomma en kassationsorsak. Vid avelsvärdering och stamboksföring av ston, noteras det på avelsvärderingsbeviset med negativt resultat.

För mer information se bilaga 2 Hingstreglemente och bilaga 3 Storelemente

5 RASBESKRIVNING FÖR DEN SVENSKA ARDENNERHÄSTEN

Huvudet: Torrt, lagom stort i förhållandet till halsen och vackert ansatt.

”Inom svenska ardennerhästen har vi en homogen huvudform, dock finns det ett mindre antal som har konvex nosrygg som inte är önskvärt vilket även gäller hästar med allt för långa huvuden. Det ska finnas en tydlig könsprägel på huvudet”.

Halsen: Tillfredställande längd som harmoniserar med hästens storlek, samt jämt övergående i bogarna.

”På en kallblodig körhäst kan det accepteras med en något kortare hals. Viktigt är halsansättningen, varken för lågt eller högt ansatt. En viss välvning är önskvärd, främst på hingstar då det ger en bättre könsprägel. En frihet mellan hals och ganascher är bra då det ger en god balans”.

Manken: Väl markerad.

”Kunde vara mer markerad på ardennerhästen då detta ger bättre rörelser och muskulatur i hästens framparti. En för låg manke försämrar skulderbladens fria rörelser”.

Bogarna: Väställda med lagom lutning.

”Lutningen på bogarna har stor betydelse för dragförmågan, en alltför liggande eller stupande vinkel på bogen ger ett felaktigt seltryck på halsen, med bogarna tydligt avsatta från halsen får man ett bra lokläge. Med en korrekt lutning och längd får man även bogfria rörelser och en god stötdämpning”.

Bringan: Bred.

”En allt för smal bringa ger en tät frambensställning, sämre dragförmåga, bättre seltillpassning med en god bredd. Ska harmonisera med bröstkorgen.

Bröstkorgen: Djup och väl välvd

”Kännetecknande för den svenska ardennerhästen är djupet på bröstkorgen, detta ger plats för hjärta och lungor.”.

Ryggen: Kort och bred

”Ryggen ska vara kort, vilket ger en styrka och en lättfödd häst. En alltför lång rygg ger en öppen bål med en sämre rastyp. Överlinjen från manken till korset ska harmonisera. Sänkt överlinje ger svagare häst och en förslitning på ryggkotorna. På ston accepteras

längre rygg än på hingstar då detta ger utrymme för fostret. En viss överbyggdhet är normalt på unga hästar”.

Länden: Kraftig

”Från sidan ska ryggen och länden utgöra en tredjedel av hästens längd och vara muskelfyllt. En kort och välmusklad länd ger ett starkt njurparti. Flanken som mäts mellan sista revbenet och höftbensknölen ska ha ett kort avstånd”.

Korset: Långt, brett, lagom sluttande, svansen väl ansatt

”Korset ska vara klivet och muskelfyllt vilket är svenska ardennerens kännetecken. Ett långt kors ger god steglängd. Vinkeln är viktig då t.ex. ett plant kors ger markbundna rörelser. Höftvinkeln påverkas av bäckenets och lårbenets lutning och vid rakt kors och liggande lårben blir höftvinkeln för liten ”.

Låren: Breda, tjocka, djupa med bra muskulatur

”Låren och skanken ska vara väl musklade, en jämn övergång mellan lår och skank. Bakdelen är hästens motor”.

Extremiteter: Låga, torra, kraftiga breda och välställda med markerade framknän och breda väl inskenade hasar.

”Benens korrekthet är det som vi inom AfSA har prioriterat under senare år. Allt för många är inkorrekta, gällande frambenen är det mest angående att flera är allt för intåade. Hästen får inte vara knipt under framknä. Viktigt att vi bedömer både fram och bakben. För båda gäller det att de ska vara tillräckligt grova med en viss behåring, grovleken ska harmonisera med kroppsmassan får inte vara gracila. Hasvinkeln ska vara god, en vinklad has ger ett alltför avhugget rörelseschema. Hästen ska i både skritt och trav sätta ned foten lika långt framför lodlinjen som den lyfter den bakom lodlinjen. Rakhasig häst får svagt undersatta bakben och ett långt baksteg. Vinklad has ger väl undersatta bakben och kort steg bakom lodlinjen.

Skenan ska var kort, kotorna får inte vara långa och veka eller korta och stumma. Med torra menas att benen inte får vara lymfatisk (svullna) i leder och senor”.

Rörelser: Vägvinande och korrekta.

”Den svenska ardennerhästen av idag har mycket goda rörelser. Skritten är av största betydelse för en arbetshäst, en god steglängd och att hästens rörelse går genom hela kroppen. Travet ska vara bogfri och med ett gott hasarbete. Rörelserna får inte vara allt för markbundna. Inom rasen förekommer briljanderande rörelser vilket är en följd av felaktig frambenställning”.

Temperament: Lugnt och tydande på gott lynne

”Vår ras är känd för sitt goda lynne och detta måste behållas då framtidens hästar kommer att ägas och brukas av personer med mindre hästvana. Ardenneren ska vara lättlärd och enkel att tämja”.

Kroppsbyggnad: Harmonisk och könskaraktärerna väl utpräglade

”Det ska finnas harmoni i hela hästen, kropps massa med en viss elegans och jämna övergångar mellan kroppsdelarna. Med bra könskaraktärer får man en god fertilitet. Könskaraktären är mest utpräglad i huvudformen och i halsens välvning. Stoets bakdel ska vara rundare och större än på hingstar eftersom bäckenet måste vara rymligt vid fölning”.

Storlek: Hingst ca 153-165 cm och sto ca 150-165 cm stängmått över manken.

”En viss variation av mankhöjd får finnas, viktigast är harmonin, mankhöjden ska överstämna med kroppsmassan. Mankhöjd under 150 cm och över 165 cm ger i regel en avvikelse gällande rastypen”.

Färger: Svart, brun, fux och svartbrun. Till grundfärgerna svart, brun och fux kan silveranlag och konstant- och avblekbar skimmel förekomma.

Totalomdöme: Väl sluten, djup, bred, grov och muskulös.

6 AVELSMÅL OCH ANTAL AVELSDJUR

6.1 Avelsmål

Det viktigaste avelsmålet är att bibehålla den genetiska bredden. Urvalet av individer grundas på bedömning av granskningsgrupp, avelsvärdering och bruksprov samt veterinärstatus. Granskningsgruppen arbetar för att bibehålla den genetiska bredden. Ardennerassen ska ingå i ett bevarandeprogram enligt mål uppsatta av Jordbruksverket. Det geografiska avelsprogrammet genomförs i hela landet med störst koncentration i mellersta och södra Sverige.

6.2 Avelsarbetets genomförande

För att uppnå avelsmålen ska AFSA arbeta för:

- Att öka antalet betäckningar per år.
- Att ha ett tillförlitligt system för avkommebedömning.
- Att tillsammans med Veterinärmedicinska Rådet utveckla metoder för att kartlägga troligt ärftliga sjukdomar t.ex. eksem.
- Att chipmärka ardennerhästar för säkrare identifiering. Från 2006 är det obligatoriskt att chipmärka ardennerföl.
- Att årligen se över och uppdatera avelsplanen.

6.3 Antalet avelsdjur

Antalet avelsgodkända hingstar är ca 80 och antalet ston i avel ca 400 per år.

7 HÄRSTAMNING

7.1 Härstamningskrav för införande i riksstambok

För införande i riksstambok krävs för ardennerston fem kända ardennergenerationer med riksstamboksförd far i fem generationer.

För införande i riksstambok för ardennerhingstar krävs fem kända ardennergenerationer med riksstamboksförda fäder och riksstamboksförd moder. Godkänd fadershingst ska även ha löst betäckningslicens för aktuellt år samt ha uppfyllt övriga förpliktelser mot föreningen. Hästar som uppfyller ovanstående härstamningskrav anses vara av svensk ardenneras. För hingst i seminverksamhet gäller dessutom att dessa omfattas av SJV:s föreskrift för semin. För att få lösa betäckningslicens krävs det även:

- Att ardennerhingsten är DNA-testad mot sin far
- Att tidigare års betäckningar och fölresultat redovisats
- Att ardennerhingst ej nedärver defekt, enligt AFSA:s defektlista.

8 STAMBOKSFÖRING I GRUNDSTAMBOK

8.1 Krav för registrering

Alla ardennerhästar kan grundstamboksföras under förutsättning att härstamning/identitet är verifierad. Ansökan om grundstamboksföring ska undertecknas av ansvarig hästhållare och åtföljas av betäckningsrapport, konturdiagram och chipmärkningsrapport.

8.2 Kontroll av registrering

Registrering sker i dataprogram utvecklat av SH (Blå Basen). Beslut om grundstamboksföring sker med stöd av insänd betäckningsrapport i original efter kontroll mot språngrulla.

8.3 Grundstambok - Registerkoder

Häst av svensk ardenneras som uppfyller härstamningsmässiga krav enligt kraven för riksstamboken, införs i Grundstambok avd 1 med registerkod 23. Blått pärmomslag.

Se punkt 7.1

Häst av svensk ardenneras som inte uppfyller härstamningsmässiga krav för riksstamboken införs i Grundstambok avd 2 med registerkod 23 och löpnummer som börjar med 9000. Orange pärmomslag.

Häst som har antingen far eller mor införda i grundstambok införes i Grundstambok avd 3 med registerkod 73. Vitt pärmomslag.

8.4 Tillägsregistrering

Hästar som införs i Sverige och som ska stanna i landet mer än 90 dagar och hästdjur som stadigvarande finns i landet men som grundregistrerats och fått hästpass utfärdat i annan medlemsstat ska tillägsregistreras hos en organisation enligt artikel 27.2 i Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2015/ 262 av den 17 februari 2015 om fastställande av bestämmelser i enlighet med rådets direktiv 90/427/EEG och

2009/156/EG vad gäller avseende metoder för identifiering av hästdjur (förordning om pass för hästdjur).

Ansökan om tilläggsregistrering ska ske inom 30 dagar från att hästdjuret förts in i landet eller fått hästpass utfärdat i ett annat land.

Vid tilläggsregistrering registreras minst de uppgifter som anges i artikel 38.1 i Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2015/262 av den 17 februari 2015 om fastställande av bestämmelser i enlighet med rådets direktiv 90/427/EEG och 2009/156/EG vad gäller avseende metoder för identifiering av hästdjur (förordning om pass för hästdjur). Hästen registreras in under någon av registerkoderna som anges i dessa plan & riktlinjer, beroende på vilket alternativ som är tillämpligt för hästdjuret i fråga.

9 RIKSSTAMBOKEN

9.1 Ändamålet med riksstamboksföring

Ändamålet med riksstamboken är att de hästar av svensk ardenneras som används i avel sammanförs här.

9.2 Regler för riksstamboksföring

- För införande i riksstamboken får individen vara lägst 3 år för hingst och för ston gäller 4 år.
- Hästarna införs i löpande nummerföljd och tilldelat nummer följer sedan hästen.
- Hingstarna införs efter ålder med den äldste först. Inom årgångarna införs hingstarna i alfabetisk ordning.
- För varje införd häst anges ägare, grund- och riksstamboksnummer, namn, färg och tecken, höjd i stångmått över manken, bröstomfång i cm bandmått taget bakom manken, skenbensomfång i cm bandmått taget mitt på skenans smalaste del, födelseår, uppfödare, värdebokstav, erhållna utmärkelser, härstamning, och för sto föllista där avkomman införs i åldersföljd.
- Uppfyller härstamningskraven för Grundstambok avd 1.
- Genomgått individprovning med godkänt resultat enligt rasvisa krav.

9.3 Riksstambokens indelning

I Riksstamboken införs ston och hingstar av svensk ardenneras som genomgått avelsvärdering och uppfyller rasvisa krav som fölsto resp. avelshingst. Häst som inte

uppfyller rasvisa krav behåller sitt grundstamboksnummer men kan inte införas i Riksstamboken.

9.4 Riksstambokens innehåll

Stamboken ska bl.a. innehålla följande avsnitt:

- Innehållsförteckning
- Förklaringar på förkortningar
- Register över i stamboksbandet under eget nummer införda hingstar
- Uppgifter om i stamboken införda ston och deras avkomma
- Uppgifter om i riksstamboken införda avelshingstar inom landet.

9.5 Preciserade mätbara avelsmål

Exteriör:

Ett mätbart mål är poängsättning gällande exteriörens beskafterheter. Ardennerhästens exteriör skall vara väl sluten med stark rygg ett långt kors, breda djupa låar, ha rättställda ben med korta skenor, torra kraftiga väl markerade ledgångar, och välformade hovar, som harmonerar med hästens storlek. Avelsföreningen arbetar för en rastypisk och medelstor häst.

Rörelser och temperament:

Ett mätbart mål är poängsättning gällande temperament vid prestationsprov och avelsvärdering. Rörelserna skall vara vägvinnande och temperamentsbetyg tyda på ett mycket gott lynne. Genom poängsättning finns ett grund- och mätbart mål på exteriörens beskafterheter.

Sundhet:

Ett mätbart mål gällande sundheten är antalet noteringar vid avelsvärdering för ston och hingstar gällande avvikelser från defektlistan. På grund av avelsvärderingskravet har vi idag en sundare och friskare häst än tidigare i ett historiskt perspektiv. Sundhetstillståndet och lynnet har varit och är det viktigaste egenskaperna hos en god arbetshäst och med detta som främsta riktmärke har sentidens ardennerhäst avlats fram.

Mått:

Ett mätbart mål för att bibehålla rasens särdrag är att vi mäter hästar vid avelsvärdering, gällande manke, bröstomfång och skena. Lämplig storlek: 153-165 cm för hingstar och 150-165 cm i mankhöjd för ston, 200-230 cm i bröstomfång och 26-29 cm på skenans omfång.

Övrigt:

Den svenska ardennerhästen ska i övrigt kännetecknas av att ha en god fruktsamhet och vara normalt utvecklad. Det är av största vikt att kravet på avelsvärdering kvarstår för att kunna producera sunda och för aveln ändamålsenliga djur, för ett fortsatt brukande inom draghästens användningsområden. För att kunna möta konkurrensen från de övriga ca. 40 hästraser inom landet är det viktigt att avelsvärdera för att kunna påvisa sundhet, god exteriör, fogligt temperament mm. och med det god djuromsorg

Antalet visade hästar:

Ett mätbart mål är att visa häst på avelsvärdering för hingst och ston. Unghingstprojekt, genomförande av körbarhetsintyg (KBI), frivilligt körprov (FKP) och bruksprov. Vi uppnår detta genom att stimulera tillgängligheten genom dessa arrangemang. För att få så många veterinärt och utbildade hästar som möjligt. Vissa ekonomiska bidrag utgår.

Betäckta ston:

Ett mätbart mål är att årligen betäcka 600 ston. Dels för att bevara genetiska bredden och säkerhetsställa rasens fortlevnad. Ett mätbart mål är att alla föl registreras i Avelsföreningens grundstambok. Detta mäts genom språngrulla och grundstamboksförning. Jordbruksverkets bidrag till födda föl är av avgörande för rasens fortlevnad.

Antal hingstar i avel:

Ett mätbart mål är att antalet godkända hingstar bör ökas med kraven på bibehållen kvalitet. I dagens avelssituation betäcks i genomsnitt ca fyra ston per godkänd hingst. Målet är att fler ston ska betäckas och antalet hingstar i avel kan öka. Detta mäts och dokumenteras genom språngrulla.

Fler hingsthållare, uppfödare, brukare, ägare och medlemmar:

Ett mätbart mål är att utbilda hingsthållare, uppfödare och brukare genom kursverksamhet med önskvärd ekonomisk stimulans. Målet är att vara aktiva på PR-arrangemang, mässor, ungdomsverksamhet och inom de lokala klubbarna.

10 REGISTRERING AV IDENTITET

År 1986 infördes obligatorisk registrering av alla föl som grund för deltagande i alla avelsaktiviteter. Registrering har föreningen tillämpats sedan 1923. Av Avelsföreningen utsedd tjänsteman utfärdar registreringshandlingar. Vid oklara fall gällande identitet och härstamning, hänskjutes detta till föreningens styrelse för beslut. Eventuella ändringar i registret, utföres av registratören efter styrelsebeslut. Alla hingstar som används i avel oavsett om det är licens eller intyg ska rapporteras in till Avelsorganisationen resultatet av betäckningen. Tillgängligheten för registrerade hästar finns på Blå Basen.

Grunden i allt avelsarbete är att säkerställa djurens identiteter. När identiteten är säkerställd kan man registrera hästens egenskaper eller resultat. Hästaveln har av tradition sedan länge haft en mycket noggrann registrering och tillförlitliga härstamningsuppgifter. En säker identitet är ett måste för ett hållbart avelsarbete. I svenska ardennerhästen hästdatabas och SH:s Blå Basen finns för närvarande cirka 20.000 hästar.

Hästarnas egenskaper och resultat är en mycket viktig del av avelsarbetet och naturligtvis måste det vara utan tvivel att det är just precis den hästen som får just det resultatet eller har den egenskapen. En säker identifiering av hästen i samband med t ex 3-års premiering och vid stamboksföringen, vid tävling och vid klinikbesök är därför nödvändig. Det är viktigt att upplysa alla som arbetar med detta på bedömnings- och tävlingsplatser liksom veterinärer vid sjukdomsbesök om vikten av att säkerställa hästens identitet vid registrering av resultat eller sjukdomsdiagnos.

10.1 Fölregistrering, identitets- och härstamningskontroll

Från och med 2006 års fölgång gäller att alla föl chipmärks vid registrering. Uppfödarna ska i alla registreringsfrågor vända sig till Ardennerföreningens kansli. För godkända hingstar enligt rasvisa krav, krävs DNA-kontroll, genom en kontroll mot hingstens fader, och i de fall det föreligger oklarheter kring härkomsten. Godkända färger är svart, brun, fux och svartbrun. Till grundfärgerna svart, brun och fux kan silveranlag och konstant- och avblekbar skimmel förekomma. Registrerade hästar finns tillgängliga för allmänheten via SH:s Blå Basen, som vårt passprogram är kopplat till.

10.2 Stamböcker och register

Avelsvärdering av ston och hingstar baseras på egna och eventuella avkommors meriter. Beroende på uppnådda resultat tilldelas stona och hingstar en värdebokstav.

- För egna meriter gällande individklass får stoet värdebokstav G eller AB. För ston från 4-års ålder.
- För meriterad avkommeklass för ston erhålles värdebokstav B, A, ELIT eller SUPERELIT-utmärkelse. För meriterad avkommeklass för hingstarna erhålles värdebokstäverna: C, B, A, Elit, Superelit.

Stambokföring innebär att stoet tas in i Riksstambok för Svenska Ardennerhästen. Ston stambokförs tidigast vid 4 års ålder då de haft minst ett föl efter en för rasen godkänd hingst.

För egna meriter gällande individklass på hingstar, kan de erhålla T, G, AB. Hingstar stambokförs tidigast vid 3-års ålder. Godkänt bruksprov krävs av hingstarna.

För mer information se bilaga 2 Hingstreglemente och bilaga 3 Storeglemente

10.3 Grundstamboken

Grundstambok avd 1 är öppen för alla svenska ardenner. För att räknas som renrasig svensk ardenner krävs fem riksstamboksförda generationer. För införande i Riksstamboken krävs individbedömning.

Grundstambok avd 2 har även en nummerserie med raskod 23 och nummerserie 9000 för renrasiga djur. Detta gäller ardennerhästar som ej uppfyller kraven på fem generationer med rikstamboksförd fader, morfar, morfars far, mormors morfar, mormors mormors far, samt importer som inte uppfyller rasvisa krav. För att uppfylla rasvisa krav krävs att avelsvärderingsnämnden tillstyrker behovet av import.

Grundstambok avd 3 har en nummerserie med raskod 73 för djur med minst en grundstamboksförd far eller mor. Efter fem generationer med rikstamboksförda föräldrar kan avkomman införas i avdelning 2.

För mer information se bilaga 2 Hingstreglemente och bilaga 3 Storeglemente

11 BEDÖMNINGAR - tester av unghästar, ston och hingstar

Fram till 1985 ansvarade Lantbruksstyrelsen för premieringen av hingstar och ston. Hingstar måste fram till dess uppfylla vissa minimikrav för att få användas i avel. Nu ansvara AFSA som egen avelsorganisation för avelsvärderingen av hingstar och ston. Fram till och med 2005 ställde staten krav på att alla hingstar i allmän avel skulle ha genomgått svensk avelsvärdering samt uppfylla vissa minimikrav ur djurskyddssynpunkt för att få användas.

Sommarpremieringarna i SH:s regi från 1986, och dessförinnan i Lantbruksstyrelsens regi, för bedömning av unghästar och stambokföring av ston skapar underlag för värdering av exteriöra egenskaper i avelsarbetet. Från 2006 gäller helt nya författningar ifråga om avelsvärdering av hingstar. Avelsvärderingarna är nu frivilliga och sker i AFSA regi som i sitt reglemente (med rasvisa reglementen) förbehåller deltagandet i olika aktiviteter för hästar fallna efter hingstar som med godkända resultat genomgått avelsvärdering.

Olika bedömningar av unghästar, ston och hingstar utgör grundvalen i avelsplanen för den svenska ardennerhästen. För att stärka rasens konkurrenskraft är det därför angeläget att få ett stort deltagarantal av sådana hästar som kan bidra till att föra aveln framåt. Ekonomiska och marknadsmässiga stimulanser är viktiga som stöd för avkommeprövning och urval av hingstar som uppfyller de krav avelsplanen och hingstreglementet ställer för avelsgodkännande. Detta är särskilt betydelsefullt i den förändrade situation aveln nu befinner sig då det inte längre finns ett lagligt krav på avelsvärdering av hingstar. Svenska Ardennerhästen förbehåller därför, deltagandet i

sina avelsbefrämjande aktiviteter för hästar som är fallna efter hingstar som är godkända enligt ardennerhästens rasvisa reglemente.

De krav man måste ställa på unghästbedömningarna för att de ska kunna utnyttjas för avelsändamål är att:

- bedömningarna görs av kunniga och erfarna domare i resp. bedömningsmoment
- bedömningarna genomförs på samma sätt, enligt fastställt regelverk, på alla platser
- bedömningarna upplevs som intressanta, rättvisande och värdefulla av ägare till unga hästar genom bl.a. de råd för fortsatt användning av hästen som ges
- bedömda egenskaper speglar avelsmålen och uppvisar en hög eller medelhög arvbarhet
- hästarna är så oselektade och med en så stor andel av varje årgångs hästar kommer till bedömning

11.1 Fölbedömningar

Fölbedömningar arrangeras juli-september. Genom fölbesiktningarna stimuleras uppfödarna att tidigt hantera sina föl och uppfödarna ges möjlighet att visa upp och marknadsföra fölen. Bedömningen sker enligt följande: 1. Typ 2. Huvud, hals, bål och kors 3. Extremiteter, samt rörelsernas korrekthet 4. Skritt 5. Trav. Rådgivande bedömning sker även beträffande fortsatt uppfödning, och även lämpligheten som avels och bruksdjur

11.2 Unghästbedömning

Treårsbedömningarna är viktiga ur avelssynpunkt på främst två sätt. Dels för att det är den tidigaste avkommeprövningen av större vikt som vi får av avelshingstarna. Den andra viktiga funktionen är att den allsidiga bedömningen och klassindelningen gör att man kan rekommendera ägarna till de värdefulla stona att sätta in dessa i avel. Genom att använda unga och bra ston i avel ökar avelsframsteget inom rasen. Bedömningen sker enligt följande: 1. Typ 2. Huvud, hals, bål och kors 3. Extremiteter, samt rörelsernas korrekthet 4. Skritt 5. Trav. Rådgivande bedömning sker även beträffande fortsatt uppfödning, och även lämpligheten som avels och bruksdjur. Härstamningsvärdering tillämpas på hingstar.

11.3 Individprövning och bruksprov för hingstar och ston

Individprövning och bruksprovet är det enskilt viktigaste momentet för prövning och urval av avelsdjur i avelsplanen.

År 1993 påbörjades utvecklingen av nuvarande bruksprov för hingstar.

För mer information se bilaga 2 Hingstreglemente och bilaga 3 Storeglemente

11.4 Tävlingsresultat

Tillämpas i form av obligatoriska bruksprov för hingstar, och frivilliga bruksprov för ston och valacker. Tävlingar godkända av styrelsen tillgodoräknas också som meriter för individbedömning. JUF-tävlingar i plöjning, skogskörning och brukskörning och officiella tävlingar med av Svenska Ridsportens godkända domare.

11.5 Fruktsamhet - hälsoegenskaper – defekter

Sedan 1986 har hingstarnas betäcknings- och fruktsamhetsresultat databearbetats och årligen redovisats för olika betäckningsmetoder där naturlig betäckning men också semin enligt seminförordningen är godkänt. För närvarande tillåts inte embryoproduktion eller kloning.

Då SH bildades utvecklades en s.k. "Defektlista" gällande hantering av veterinära fynd i samband med avelsvärderingen av hingstar. Sedan 2014 ansvarar AFSA för defektlistan. Kassation kan endast tillämpas för de i AFSA angivna defekterna. I övrigt får samma normer för tilldelning av avelsvärdeklasser tillämpas som för övriga egenskaper.

Fruktsamheten hos hingstarna är mycket skiftande men någon generell kartläggning och analys av detta saknas och detta är inte heller något som tas med i avelsvärderingen utom då hingstarna har en fölningsprocent på mindre än 40 %. Då utreds de och kan tas ur avel om problemen består. Problemet med att bara ha fölningsredovisning som underlag för fruktsamhetskontroll är att det tar så lång tid innan resultat erhålls. Samtidigt är det så att man behöver flera årsresultat för att säkerställa att det inte är tillfälliga årsvariationer som orsakat ev. dåliga resultat.

Inavel är ej önskvärd inom rasen. Hos föreningen finns en dokumentation, hur släktskapsförhållanden ser ut inom rasen. Enligt rasvisa krav, kan hingstar med ovanlig härkomst godkännas med lägre exteriör poäng, för att öka den genetiska bredden. AFSA har för avsikt att genomföra en analys av inavelskrav var femte år. Genom SJV:s försorg har vi även tillgång till sperma av hingstar som företräder idag en ovanlig härstamning. En årlig bevakning sker kontinuerligt av styrelsen. Rådgivning gällande härstamningar, betäckningar, inavelsgrad sker via föreningens kansli, avelsvärderingar, samt kursverksamhet. Föreningen har även en utsedd granskningsgrupp/ avelsråd /, som har till uppgift att gå igen om härstamningen på hingstar som är anmälda till avelsvärdering. För ston som är anmälda till sommarpremieringen, sker en härstamningsvärdering av premieringsförättaren.

En statlig utredning "Djurskyddskrav vid Hästavel" föreslår att de statliga föreskrifterna framöver ska ange vissa defekter och sjukdomar/störningar som rapporteringspliktiga för veterinärer och kliniker. Detta innebär att en vetenskaplig genomgång av olika defekters ärftlighet och djurskyddsmässiga betydelse kommer att göras varefter en ny defektlista får fastställas.

12 AVELSVÄRDERING OCH PUBLICERING AV RESULTAT

En kontinuerlig och planlagd genetisk analys av resultat från alla olika prövningsformer är nödvändig för ett effektivt avelsarbete. I första hand avses fölbedömningar och avelsvärdering samt fruktsamhets- och hälsodata.

Det är också oerhört viktigt att resultaten som analyseras inte är selekterade. Med detta menas att det är viktigt att så många hästar som möjligt i en årgång visas på avelsvärdering och att de som kommer till start inte bara är de bästa eller sämsta individerna.

För avelsvärdenas tillförlitlighet, och därmed möjliga avelsframsteg är två förhållanden helt avgörande:

- Domarkårens kunnighet i och erfarenhet av unghästbedömningar samt deras förståelse av resp. bedömningars värde för avel, samt för den enskilda hästägaren. För att uppnå dessa mål, sker en kontinuerlig utbildning av domarkåren, samt informationsträffar i samarbete med rasrepresentanter
- Så många hästar som möjligt deltar i de unghästbedömningar som anordnas så att de ger ett säkert underlag för avelsvärdesberäkningarna. Föreningen bidrager ekonomiskt till att subventionera anmälningsavgifterna. Information till den enskilde hästägaren om vikten att visa hästar, för att nå avelsframsteg.
- Vid bedömning av hingstar bedöms hälsoegenskaper, exteriör, härstamningsvärdering, samt bruksprov och temperament.
- Vid bedömning av ston vid sommarpremiering bedöms stona exteriört, härstamning, sundhet samt frivilligt bruksprov, och körbarhetsintyg.

13 URVAL AV AVELSDJUR

När det gäller att få ett så stort avelsframsteg som möjligt är det bra att ha många hästar att välja bland men bara välja ut de mest värdefulla. Till avel vill man välja ut så många av de mest värdefulla hästarna så att det räcker till att ersätta de som går ur avel. Den säkraste selektionen gör man på individens egna resultat vid avelsvärdering, t.ex. hingstars bruksprov, och stons resultat i treårsbedömningen. Föreningen har möjlighet att ta in hingstar som har lägre än 40 poäng exteriört, för att uppnå en genetisk spridning. Högst prioritet har bevarandet av rastyp och ursprungligt användningsområde, i andra hand att erhålla så sunda individer som möjligt. Första försöket med användning av djupfrysad sperma var år 1998, två ston seminerades, varav ett föl föddes. Från år 2009 tappades hingstar på sperma, enligt SJV:s ram för bevarande av svenska husdjursraser. Sperma efter dessa finns nu bevarade, genom SJV:s försorg. Frysning av sperma från hingstar av ovanlig härstamning, skall ses som ett komplement till säkerställande av den genetiska bredden.

13.1 Hingstar

På hingstsidan görs det första och största urvalet redan när ägaren till hingsten bestämmer sig för att inte låta kastrera sin hingst. Hingstar kan delta från det år de föds, på avelsvärdering och unghingstrådgivning och bedömningen anpassas efter hästens ålder. En ökning av andelen hingstar som visas på premiering skulle kunna gynna den genetiska variationen genom att vi skulle missa färre hingstar som inte visas och därmed inte får rådet att delta i bruksprovet. För stoägarna är detta också positivt, då avkommornas resultat ligger som grund för höjning av avelsvärdebokstav. Avelsrådgivning sker årligen av unga hingstar, från föl till två år får råd om hovvård, utfodring och exteriör beskrivning.

Teoretiskt sett finns ytterligare ett urvalstillfälle, men som hittills utnyttjats relativt lite, och det är att gallra ut hingstar med dålig förärvning. De hingstar som på det sättet får sänkt avelsvärdeklass används i ganska liten utsträckning.

För mer information se bilaga 2 Hingstreglemente

13.2 Ston

På stosidan är selektionen inte alls lika stark som på hingstsidan. På avelsvärdering kan uppfödare få en bra och allsidig bedömning av sitt sto och genom denna bedömning få en objektiv bild av sitt stos lämplighet för avel.

Genom att erbjuda uppfödarna bra och ändamålsenliga bedömningar för ston och unghästar, genom fortbildning och genom att ha en konstruktiv dialog med uppfödarkåren kan man stimulera dem att sätta bra ston i avel och att detta sker medan stona fortfarande är unga.

För mer information se bilaga 3 Storeglemente

14 DOMARE OCH AVELSRÅDGIVNING

En förutsättning för ett framgångsrikt avelsarbete är att Avelsföreningen för Svenska Ardennerhästen och dess medlemsföreningar har tillgång till väl kvalificerade domare (se kap. 7 och 8). AFSA har ett domarutbildningsprogram, men detta bör dock intensifieras då domarkåren idag har en relativt hög medelålder.

15 AVELSSTIMULERANDE INSATSER

Föreningen erhåller ekonomiska medel från SJV och en även ersättning för registrerat föl, det så kallade fölstödet. Föreningen betalar även ut ersättning i form av körpremie, till ston, hingstar och valacker som gör ett godkänt körprov.

Det är viktigt att regelbundet och rutinmässigt utvärdera, analysera och följa upp avelssituationen så att man tidigt kan korrigera det som inte fungerar bra. Det behövs också lämpliga och regelbundna tillfällen att följa upp och diskutera avelsarbetet/avelsplanen med berörda.

Schematisk skiss över uppbyggnaden av ett avelsprogram

